

KRÓNIKA

ZALKA ANDRÁS

ÉS MÉGIS: „NO PASARAN!”

A Nemzetközi Brigádok brit önkéntesei emlékművének avatása,
London, 1985. október 5.

Az 1986-os év a spanyol polgárháború kezdetének, a Nemzetközi Brigádok megalakulásának az évfordulója. A törvényesen megválasztott spanyol köztársasági kormány mellett harcoló spanyol nép segítségére sokan siettek a föld különböző országainak szabadságszerető, haladó gondolkodású emberei közül. Ott küzdött mintegy 1200 magyar „spanyolos” szabadságharcos is, akik közül minden második ott nyugszik a madridi romok alatt, az aragóniai olajligetekben, Estramadura hegyeiben, Guadalajara földjében, az Ebro mentén... A Nemzetközi Brigádok két parancsnokló tábornoka, Zalka Máté (Lukács Pál) és Gál János ugyancsak a magyarok hírnevét öregbítette.

Az évforduló alkalmából az Angliában élő egykori harcosok „Nemzetközi Brigádok Társasága” elnevezésű szervezete meghívót küldött a Magyar Antifasiszták és Ellenállók Szervezetének abból az alkalomból, hogy 1985. október 5-én szobrot lepleznek le a volt angol brigadisták emlékére a Nagy-London Város Tanácsának épülete előtt elterülő Emlékparkban, a Temze partján. Abban a megtiszteltetésben volt részem, hogy a Magyar Antifasiszták és Ellenállók Szervezete engem küldött ki képviselőként az ünnepélyes alkalomra.

A Nemzetközi Brigádok volt angliai harcosai, a meghívott külföldi „spanyolosok” és nagyszámú közönség előtt avatták fel a pályázatot nyert Ian Walter szobrász által készített emlékművet.

A leleplezési ünnepségen az első szónok Janet Vaughan asszony volt — a spanyol polgárháborúban egészségügyi nővérként szolgált — aki emlékeiről beszélt, méltatta a demokráciáért, a szabadságért hősiessen és önfeláldozóan harcolt brit katonák tetteit. Felhívta a figyelmet, hogy a harc folytatódik, tovább, egy jobb világért.

„Az emlékezés, bármilyen szép és nagyszerű is, csak arra szolgáljon, hogy fejezzen bennünket, előre, a jövőbe” — fejezte be szavait Janet Vaughan.

Ezután Tony Banks, Nagy-London Város

Tanácsának elnöke, a Parlament tagja szólalt fel. Azzal kezdte beszédét, hogy a tory kormány jelenleg támogatja az Egyesült Államokat a Nicaragua kormányának megdöntését célzó kísérleteiben és ez nem más, mint annak megismétlése, ahogyan a toryk a spanyol fasizmust támogatták a harmincas években. Tony Banks elmondta, hogy történelmi mentőként tekinti a Nagy-London Város Tanácsának épülete előtt a Nemzetközi Brigádok volt tagjai tiszteletére emelt emlékművet: azoknak a tiszteletére emelték azt, akik a fasizmus ellen harcoltak és elsőként figyelmeztettek Angliában a fasizmus veszedelmére.

„Azok, akik Spanyolországban a szabadságért harcoltak, figyelmeztették saját generációjukat, hogy azok a bombák, amelyek Madridra és Barcelonára hullanak, Londonra is hullhatnak egykor.” És, sajnós, „igazuk volt” folytatta beszédét Tony Banks: „A brit kormány abban az időben »félreállt« és ezzel támogatta a fasisztákat Spanyolországban. Ma a brit kormány ugyancsak »félreállt«, amikor az Egyesült Államok által támogatott terroristák megkísérik megdönteni Nicaragua törvényesen választott kormányát. A múlt visszhangja mindig kísért bennünket!” — figyelmeztetett.

A szoboravatáson részt vevő sokaság nagy tetszéssel fogadta a bejelentést, hogy Nagy London városa és a nicaraguai főváros testvérvárosi kapcsolatra lép.

Bill Alexander — a Nemzetközi Brigádok Emlékbizottságának elnöke, a volt „Angol zászlóalj” parancsnoka — a spanyolországi felhívást három szóban foglalta össze: Ellenállás, Harc, Egység. Elmondta, hogy a brit zászlóaljban munkások, munkanélküliek, értelmiségiek vettek részt minden haladó politikai pártból, akiknek egysége a fasizmus elleni harcokban edződött, kovácsolódott komoly erővé. Bill Alexander emlékeztette jelenlévő volt harcosársait a spanyol köszöntésre: a felemelt, ökölbe szorított kézzel oly sokszor felhangzott

„Salud” üdvözlésre, amit a résztvevők nagy lelkesedéssel elevenítették fel.

Az emlékművet a Munkáspárt volt vezére, *Michael Foot* parlamenti képviselő avatta fel. Lerántotta a szoborcsoportot takaró vörös leplet és láthatóvá lett a tizenhárom láb magas, nagyszerű bronz műalkotás.

Az emlékmű márványtalapzatán négy oldalon feliratok olvashatók: a Nemzetközi Brigádok angol résztvevőinek méltatása; ott szerepel a szobor költségeinek viselői közül néhánynak a neve és az, hogy a szobrot 1985. október 5-én *Michael Foot* avatta fel.

A talapzat első oldalán ez olvasható: „Nemzetközi Brigád. Több, mint 1210 férfi és nő önkéntes tiszteletére, akik elhagyták a partokat, hogy a spanyol nép oldalán küzdhessenek 1936–39-ben, hősiességükben a faszizmus ellen. Sokan megsebesültek és nyomorékká váltak, 526-an elesetek. Az ő példájuk lelkesítse a világot!”

Két oldalon: „Ementek, mert nyitott szem-

mel ítélték és nem láttak más kiutat”, illetve „Legyen szabadság! A zászló, bár letört, mégis magasan lobog. Száguld a szél ellen, mint a mennydörgés.”

A talapzat hátsó oldalán pedig e szavak olvashatók: „Ezt az emlékművet 1985. október 5-én avatta fel *Michael Foot*; felállítását több demokratikus szervezet, magánszemélyek és Nagy London Város Tanácsának támogatásával vált lehetővé.”

„Az egész világon sok emlékmű hirdeti a Nemzetközi Brigádok emlékezetét — mondta avató beszédében *Michael Foot*. — Azokét az önkéntesekét, akik különböző országokból és kontinensekről siettek a demokratikus Spanyol Köztársaság segítségére. A brit szigetekről több, mint 1200 brit és ír önkéntes állt a Nemzetközi Brigádok soraiba. Ha a mi brit kormányunk azokban a napokban, 1936-ban, olyan támogatást küldött volna a Spanyol Köztársaságnak, mint amelyet a Nemzetközi Brigád brit katonái nyújtottak, akkor nem lett

volna második világháború — jelentette ki Michael Foot.

— Angliában is több emlékművet emeltek a brit önkéntesek tiszteletére — folytatódott a beszéd —, Glasgow-ban, Edinburgben, Manchesterben, Swansea-ban, Halifaxban és több más városban, faluban. A brit lakosság tiszteli azokat a férfiakat és nőket, akik szabad akaratukból mentek el, hogy vállalva harcoljanak a spanyol néppel a szabadságért, a demokráciáért. A fővárosban, Londonban, eddig még nem volt emlékmű, ezt a hiányt pótoljuk most. A londoniak, és azok a milliók, akik meglátogatják ezt a történelmi, nagymúltú várost, láthatják a londoniai hálajaként azoknak az emlékművét, akik egykor elhagyták a partokat, hogy a szabadságért harcoljanak.”

A szakszervezetek nevében a főtitkár, *Norman Willis* szólalt fel. Elmondta, hogy néhai édesapja örökségül hagyott rá egy üveg whiskyt azzal, hogy akkor igya meg, ha a spanyol munkások felszabadulnak a fasizmus alól. „Örömmel és büszkeséggel állapítom meg — mondta —, hogy a spanyol szakszervezetek

képviselői először Angliába jöttek a fasizmus elsöprése után és velük ünnepelve ihattam meg azt a whiskyt”. A brit szakszervezetek tanácsának főtitkára a továbbiakban vázolta a brit szakszervezetek segítő munkáját, felsorolta a gyűjtéseket, szolidaritási akciókat. Végül a jelen voltak koszorúkat, virágokat helyeztek el a szobor talapzatánál.

A szoboravatási ünnepség után a még élő antifasiszta veteránok, családtagjaikkal és a meghívott vendégekkel, több mint ezren, részt vettek a Nagy London Város Tanácsa által a Queen Elizabeth Kultúrpalotában rendezett fogadáson, ahol felemlegették a régi történeteket, eseményeket és új barátságokat kötöttek.

A résztvevők újságírók előtt elmondották, hogy a szoboravatási ünnepség megerősítette elhatározásukat: tovább harcolnak a békéért és a nemzetközi barátságért. „Magsokasítjuk harci tetteinket Britanniában a szocializmusért, mint ahogyan Spanyolországban tették hőseink! Soha többé nem engedjük meg azt, ami Spanyolországban történt 1936-ban!”

ZACHAR JÓZSEF

A MAGYARORSZÁGI FELSZABADÍTÓ HÁBORÚK ÉS EURÓPA Konferencia Buda visszavívásának 300. évfordulója alkalmából, Esztergom, 1986. április 1—2.

A *Budavári Emlékbizottság és Esztergom Város Tanácsa* Buda oszmán uralom alóli felszabadítása 300 éves megemlékezéseinek nyitányaként a korszakkal foglalkozó hazai kutatók számára az ostromra készülő hadak gyülekezési térségében fekvő városban konferenciát rendezett.

1986. április 1-jén az esztergomi Technika Házában mintegy hatvan résztvevő előtt a rendezvény-sorozatot *Brunszkó Antal*, Esztergom Város Tanácsának elnöke nyitotta meg.

Bevezetőben köszöntötte a megjelenteket, külön is az elnökségben helyet foglaló *Dr. Lékai László* bíboros, esztergomi érseket, a Hazafias Népfront Országos Tanácsa elnökségének tagját, *Pach Zsigmond Pál* akadémikust, a Magyar Tudományos Akadémia elnökségének tagját, a Budavári Emlékbizottság elnökét, *Dr. Pusztai Ferenc* művelődési miniszterhelyettest, *Garamvölgyi Józsefet*, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának titkárát, *Dr. Liptai Ervin* vezérőrnagyot, a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum főigazgatóját, *Mikó Balázst*, a Magyar Szocialista Munkáspárt Esztergom Városi Bizottságának első titkárát.

Megnyitó beszédében ezt követően *Brunszkó Antal* felidézte az Esztergom és Buda közti

középkori kapcsolatokat. Kiemelte, hogy röviddel Budát követően Esztergomot is birtokukba tudták venni az oszmán hadak. Ez azzal járt, hogy 1543-tól kezdve, e várat előretolt bástyaként felhasználná, innen indultak a Komárom, Tata és Érsekújvár végvárakban elhelyezett magyar vitézek ellen. Felidézve a következő közel másfél évszázad harcait, bővebben szólt az előadó Esztergom ostromairól, 1595-ös időleges felszabadításáról, 1605-ös újólago elvesztéséről. Befejezésül a 1683-as párkányi győzelmet és Esztergom ezt követő császári-királyi kézre kerülését idézte fel. Hangsúlyozta, hogy ezzel Buda kulcsát veszítették el az oszmán erők, ezért is igyekeztek minden áron ismét visszaszerezni. Ennek kudarca viszont lehetővé tette Buda 1684-es és 1686-os ostromát, az újabb, az ország életében meghatározó jelentőségű diadalt.

Az első ülés elnöki tisztét átvevő *Pach Zsigmond Pál* bevezetőjében mindenekelőtt köszönetet mondott a rendezvénynek helyet adó város vezetésének, a rendezőknek. Ezután kiemelte, hogy Budavár felszabadításának történelmi jelentősége indokolja azt a rendezvény-sorozatot, amelynek szerves része és egyúttal nyitánya az esztergomi. Hangsúlyozta az évfor-